

Тема: Литосферанын түзүлүшү.

Сабактын максаты: Литосферанын түзүлүшү, жер кыртышы, тоо тектери жана минералдар боюнча окуучулардын билимдерин калыптандыруу.

Окуучулардын тоо тектеринин пайда болуу өзгөчөлүктөрү, типтери, түрлөрү, адамдардын чарбада колдонушу боюнча түшүнүктөрүн өнүктүрүү.

Окуучулар кен байлыктарга бай өз өлкөсү менен сыймыктана алышат.

Күтүлүүчү натыйжа: Окуучулар тоо тектерин типтерин, түрлөрүн айрымалап, чарбачылыкта колдонушу боюнча өз ойлорун айтып бере алышат.

Сабактын тиби: Жаңы теманы өздөштүрүү.

Сабактын жабдылышы: карточка, тоо тектеринин коллекциясы, видео, сүрөттөр.

Сабактын жүрүшү: Уюштуруу.

Мугалим: Окуу түндө, алдыңдагы шам чырак.

Билим алсаң, маңдай ачык жаркырап.

Окуу, билим көп нерсеге жеткирет,

Бул экөөнөн урмат-сыйды көп көрөт.- демекчи билим алууга дайынбызбы?
Даяр болсок сабакты баштайлы.

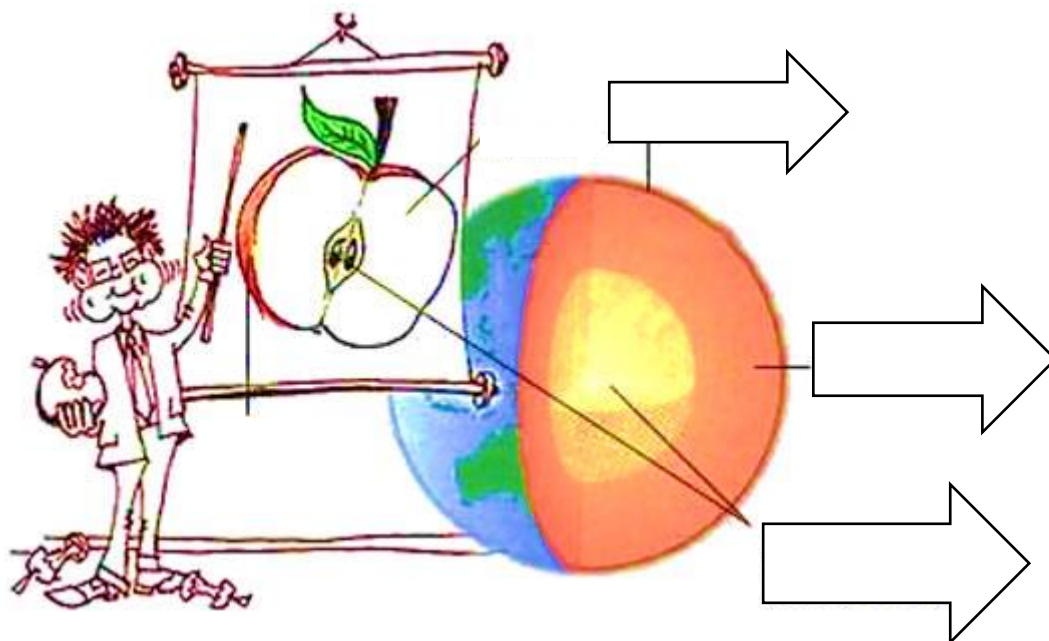
Үй тапшырма: Жердин ички түзүлүшү.

3 топко тапшырма берилет.

1-топ. Берилген тексттен ката табуу.

Жердин тереңинде заттар газ, суюк жана **тоңгон** абалда болот. Жер кыртышы, мантия жана **чел кабыктан** турат. **Мантия** жердин борбодук бөлүгүндө жайгашкан. 100км материктердин астында жаткан бөлүктү **Малахов** катмары деп аташат.

2-топ сүрөт менен иштөө.

3-топ Дал келтирүү.

Катмарлар	калыңдыгы
1 Жер кыртышы	А) 3500км
2 Мантия	Б) 10-70км
3.Ядро	В) 2900 км

Жаңы тема:Литосферанын түзүлүшү.

Мугалим: Балдар айткылачы жер кыртышынын курамы,түзүлүшү,кыймылы,кен байлыктары жөнүндөгү илим кандай аталат? Геология.

Демек биз сабакта жер кыртышын изилдеген геолог болобуз.

Таштарда бар улуулук,

Таштарда бар сулуулук.

Кармасаң,көрсөң,суктансаң,

Берип турат жылуулук деп силерди баалуу таштар менен баалайм.

Сабактын планы: 1. Литосферанын түзүлүшү.

2. Жер кыртышы.

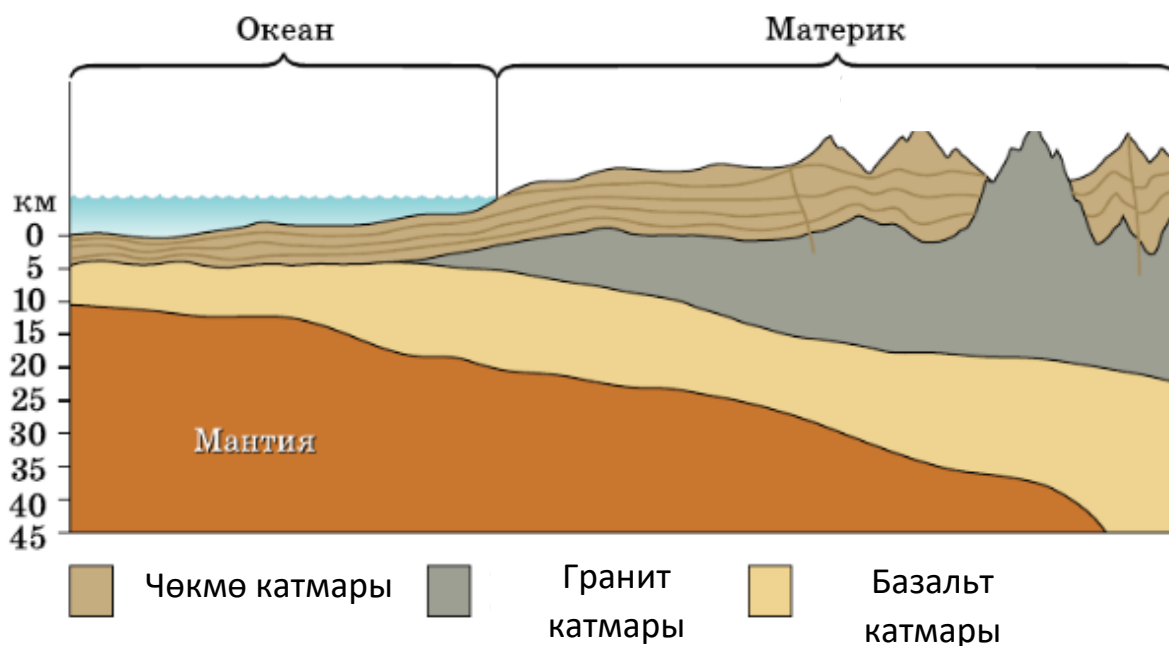
3. Тоо тектери жана минералдар.

1 Литосферанын түзүлүшү: Литосфера- жер кыртышынын катуу,таш кабыгы.

Лит- таш,сфера- кабык.Литосфера мантиянын үстүңкү бөлүгүн, жер кыртышын камтып жатат. Калыңдыгы 50-200км.Литосфера татаал түзүлүштөгү блоктордон турат,аларды литосфералык плиталар дейбиз.

2 Жер кыртышы.

Жердин катуу катмары.Жер кыртышында температура 100м тереңдеген сайын 3 С жогорулайт.Жер кыртышы материктик жана океандык кыртыш болуп бөлүнөт,материктик кыртыштын калыңдыгы 35-70 км,океандык кыртыш 5-15 км түзөт.

3. Тоо тектери жана минералдар.

Тоо тектери жана минералдар бизди курчап турат, табигый иштетилбеген түрүн кен байлыктар деп аташып, адамдар чарбачылыгында, иштетилген түрүн колдонушат. Мисалы: вазелин, парафин, резина, туз, суу.

Тоо тектери минералдардын бирикмеси. Минерал латынча – металлдын кени.

Тоо тектери пайда болушу боюнча 3 топко бөлүнөт.

1.Магмалык	
“магма-грекче коюу илешкек” Эрип балкыган масса муздаганда п.б минералдар менен тоо тектери.	
Агып чыккан-эффузиялык	Тереңдикте-интрузивдик
• Базальт	• гранит
• андезит	• габбро
• пемза	• диорит

2.Чөкмө тоо тектери.		
Ар түрдүү заттардын жер бетинин чуңкурларына чөгүп топтолушунан жана ныкталышынан пайда болот. Эмнеден пайда болушуна жараша аларды:		
Талкаланган кесектерден пайда болгон	Химиялык түрдө пайда болгон:	Органикалык өсүмдүктөр менен жаныбарлардын калдыктарынан пайда болгон:
Чопо	Кайнатма туз	Бор, акиташ
кум	Калий тузу	Чым көң
шагыл	гипс	Таш көмүр, нефть

3.Метаморфоздук.		
”метаморфоз”-грекче башкага айлануу. Чөкмө жана магмалык тектер улам жаңы п.б калың катмарлардын астында бастырылып калып, зор басым менен жогорку температуранын натыйжасында тектер өзгөрүүгө дуушар болушат.		
Гранит-Гнейске	Кумдак таш-Кварцитке	Акиташ-мраморго

4 Адамдардын чарбачылыгында тоо тектердин жана минералдардын колдонушу.

Балдар айтсаңар биз күнүмдүк жашообузда дайым колдонгон минералдар кайсылар? (суу жана туз). Кен байлыктарды төмөнкүдөй топко бөлөбүз:

Кен байлыктын түрлөрү.			
Күйүүчү кен байлыктар:	Металлдар:	Баалуу металлдар:	Металл эместер:
Нефть	Темир	Алтын	Туз, фосфорит, күкүрт
Газ	Хром	Платина	Акиташ, бор, гранит
Чым көң, таш көмүр	Марганец	Күмүш	Кум, чопо.

Демек эң баалуу кайсы минерал деп ойлойсуңар? (Суу)

Кыргызстан кен байлыктардын кайсы түрүнө бай деп ойлойсуңар?

Кыргызстандын кен байлыктарынын жайгашуусу боюнча слайд көрсөтүлөт.

Бышыктоо:

1-топ Карточка толтурушат. Бош орундарга керектүү сөздөрдү жазуу.

_____ жер кыртышынын катуу катмары. Литосфера татаал түзүлүштөгү
блоктордон турат. Аларды _____ деп аташат.

Жер кыртышы _____ жана _____ кыртыш болуп бөлүнөт.

Жер кыртышында тереңдеген сайын температура _____

2-топ Тоо тектерин түрлөрүн аныкташат.

Талкаланган тоо тектерине эмнелер кирет?	Химиялык жол менен пайда болгон тектер.	Органикалык жол менен пайда болгон тектер.

3-топ Үчүнчү ашыкты табуу.

1. Гранит, **акиташ**, базальт. (акиташ чөкмө тек)

2. Мрамор, Гнейс, **Базальт**. (Базальт магмалык тек)

3. **Күмүш**, нефть, газ. (Күмүш - баалуу металл)

4. Темир, **чопо**, хром. (чопо-металл эмес)

Жыйынтыктоо: Сабакты “ Жер байлыгын сакта, жаратылышты баркта” деген накыл кеп менен жыйынтыктайбыз.

Баалоо: Топто жакшы иштеген окуучулар “Жаш геолог” наамдарын алышат.

Үй тапшырма: Адамдардын чарбачылыгында көп колдонгон тектерди жазуу.